

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum conscientia liget.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

judicio rationis superioris contingit esse peccatū, sicut cū quis existimat esse s̄m legem vel contra, quod non est, ut hæretici qui credunt iuramentū a Deo esse prohibitum. & iō error accidit in conscientia pp̄ fallitatem, quæ erat in superiori parte rōnis. Et similiter contingere pōt error in conscientia, ex errore existente in inferiori parte rōnis, vt cum aliquis errat circa ciuiles rōnes iusti uel iniusti, honesti uel inhonesti. Ex hoc autem qd non re dō modo applicatio fit in cōscientia, etiam error contingit: quia sicut in syllogizando in speculatiuis contingit formam debitam argumentandi p̄mitti, & ex hoc in conclusione accidere falsitatem: ita etiam contingit in syllogismo qui in operabilibus requiritur, ut dictum est. Sciendum tñ quod in quibusdam conscientia nunquam errare pōt, qñ. factus ille particularis, ad quem conscientia applicatur, habet de se in synderesi vniuersale iudicium. Sicut enim in speculatiuis non contingit errare circa particulares conclusiones, quæ directe sub principijs vniuersalibus assumuntur in eisdem terminis, ut in hoc quod est, hoc totum esse maius sua parte nullus decipitur: sicut nec in hoc, omne totum est maius sua parte: ita nec in hoc, quod est Deum non esse a me diligendum, vel aliquod malum esse faciendum, nulla cōscientia errare potest, eo quod in utroque iudicio, tam speculabilem, q̄ operabilem, & maior est per se nota utpote, in vniuersali iudicio existens, & minor etiam quidē de seipso prædicatur particulariter. ut cum dicis, omne totum est maius sua parte: hoc, totū qdā est. ergo est maius sua parte.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd conscientia dī naturale esse iudicium, in quantum est conclusio quædam ex naturali iudicatorio deducta, in qua potest error accidere: & si non propter errorē naturalis iudicatorij, tamē propter errorem particularis assump̄: vel propter indebitum ratiocinandi modum, ut dictum est.

In corp. ar. AD SECVNDVM dicendum, qd conscientia addit supra scientiam applicationem scientiæ ad actum particularem, & in ipsa applicatione pōt esse error quamuis in sc̄ia error non sit. Vel dicēdum, qd cōsc̄ia dico conscientiam, non dico vel implicō scientiā solummodo stricte acceptam, put est tñ verorū: sed scientiam largo modo acceptam pro quacumque notitia, secundū quod omne quod nouimus communi vsu loquendi scire dicimus.

AD TERTIVM dicēdum, qd sicut scintilla est id, quod purius est de igne, & quod superuolat toti igni, ita synderesis est id quod supremum in conscientie iudicio reperitur: & secundum hanc metaphoriam synderesis scintilla conscientie dī. Neq; oportet, ut in omnib. alijs se habeat synderesis ad conscientiam, sicut scintilla ad ignem. Et tamen in igne materiali aliquis motus accidit igni propter admissionem ad materiam alienam, qui non accidit scintillæ ratione suæ puritatis. Et ita etiam aliq̄ error potest accidere conscientie propter commistionem eius ad particularia, quæ sunt quasi materia a ratione aliena, qui non accidit rationi in sua puritate existenti.

AD QVARTVM dicendum, qd conscientia dicitur lex intellectus secundum illud quod habet a synderesi: & secundum hoc nunquam errat: sed aliunde, ut dictum est.

In corp. a. & ad arg. AD V. dicēdū, quod licet rō ex hoc, quod coniungitur synderesi, non erret, tamen rō superior vel inferior erras pōt synderesi applicari, sicut mi

nor falsa adiungitur maiori ueræ.

AD VI. dicendum, qd iudicio statim dicto testium, quando dicta testium non possunt per alia manifesta iudicia argui falsitatis. In eo autē qui in conscientia errat, testimonium conscientie arguitur falsitatis ex ipso dictamine synderesis, & sic non stabitur dicto conscientie errantis in diuino iudicio: sed magis dictamini legis naturalis.

AD VII. dicēdum, quod conscientia non est prima regula humanorum operum: sed magis fundamentum: conscientia autem est quasi regula regularum, vnde nihil mirum, si error in ea potest accidere.

AD VIII. dicendum, qd spes illa quæ super cōsc̄ia conscientiam, fundatur certitudinem hie, & hæc est grauitas: spes autem quæ super errorem conscientiam fundatur, est illa, de qua dicitur, spes in priorum peribit.

ARTICVLVS III.

Utrum conscientia liget.

TERTIO queritur, utrum conscientia liget. Et videtur quod non. Nullus ligatur ad aliqua faciendā, nisi aliqua lege: sed homo non facit sibi ipsi legem. ergo cum conscientia sit ex hominis conscientia, non ligat.

¶ 2 Præter. Aliquis ad consilia non ligatur: sed conscientia se habet per modum consiliorum. Ita videtur conscientia præcedere electionem, licet consilium. ergo conscientia non ligat.

¶ 3 Præter. Nullus ligatur, nisi ex aliquo superiori: sed conscientia hominis non est superior, quam ipse homo. ergo homo ex sua conscientia non ligatur.

¶ 4 Præter. Eiusdē est ligare & soluerē: sed conscientia non sufficit ad hominem aboluendum, ergo nec etiam ad ligandum.

SED CONTRA, Eccl. 7. scit conscientia tua, qd in dice nemo nocens absouit: sed præcepit in iudicis obligat. ergo dictamen conscientie ligat.

¶ 2 Præter. Super illud Ro 9. omne quod non est ex fide &c. dicit Orig. multapostolus, vt nihil dicat, uel cogitem, nihil agam. nisi secundum conscientiam. ergo conscientia ligat.

RESPON. Dicendum, quod conscientia procul dubio ligat. Ad uidēdum autem quomodo liget, sciendum est, qd ligatio metaphorice corporalis b^o ad spiritualia sumpta necessitatis impositionē importat. Ille enim qui ligatus est, necessitate hie consentendi in loco, ubi ligatus est, & autem et potestas ad alia diuertendi. unde patet, quod ligatio non hie locum in illis, quæ ex se necessaria sunt. Non. n. possumus dicere ignem esse ligatū ad hoc, quod sit lum feratur, quamuis necesse sit ipsū ferum ferri: sed in tantum necessitatis ligatio locum habet, quib. ab alio necessitas imponitur. et autem duplex necessitas, quæ ab alio agente imponi potest. Vna quidem coactionis per quam cōs absolute necesse hie facere hoc, ad quod determinatur ex actione agentis, alias coactio non proprie diceretur, sed magis inductio. Alia uero est necessitas conditionata, lex finis inpositione, sicut imponitur alicui necessitas, ut si non fecerit hoc, non consequatur suum præmium. prima quidem necessitas, quæ est coactionis, non cadit in motibus uoluntatis, sed solum in corporalib. rebus, eo qd uoluntas naturaliter est a coactione libera. Secunda necessitas uoluntati imponi potest, vt si necessarium sit hoc eligere, si hoc bonum dēat consequi uel si hoc malum debeat uitare. Carere. n. malo in idem computatur, cum hie bonum in talib. ut

patet per Philofin 5. Ethico. Sicur autem necessitas
coactionis imponitur rebus corporalibus per ali-
quam actionem, ita necessitas conditionata impo-
nitur uoluntati per aliquam actionem. Actio autem,
qua uoluntas mouetur, est imperium regentis &
gubernatis. Vnde philof. dicit in 5. meta. q. rex est
principium motus per suum imperium. Ita et se
habet imperium alicuius gubernantis ad ligandū
in rebus uoluntatis illo modo ligationis, qui uo-
luntati accedere potest, sicut se habet actio corpo-
ralis ad ligandum res corporales necessitate coa-
ctionis. Actio autem corporalis agentis nunquam
inducit necessitatem in rem aliam, nisi per conta-
ctum coactionis ipsius ad rem, in qua agit. Vñ nec
ex imperio alicuius regis, uel domini ligatur ali-
quis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur:
attingit autem ipsum per scientiam. Vnde nullus
ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scien-
tia illius præcepti. Et ideo ille, qui non est capax no-
titiae, præcepto non ligatur. Nec aliquis ignorans
præceptum Dei, ligatur ad præceptum faciendum,
nisi quatenus tenetur scire præceptum. Si autem
non tenetur scire, nec sciat, nullo modo ex præce-
pto ligatur: sicut in corporalibus agens corpo-
rale non agit, nisi per contactum: ita in spiritualibus
præceptum non ligat, nisi per scientiam. & ideo si-
cut est eadē uis qua tactus agit, & qua uirtus agen-
tis agit, cum tactus non agit, nisi ex uirtute agen-
tis, & uirtus agentis, non nisi mediante tactu. Ita eadē
uirtus est qua præceptum ligat, & qua con-
scientia ligat, cum præceptum nō liget nisi per uir-
tutem scientiæ, nec scientia nisi per uirtutem præ-
cepti. vnde cum conscientia nihil aliud sit quam
applicatio notitiæ ad actum, constat quod consci-
entia ligare dicitur, ut præcepti diuini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo non
facit sibi legem: sed per actum suæ cognitionis,
qua legem ab alio factam cognoscit, ligatur ad le-
gem implendam.

AD II. Dicendum, quod consilium dupliciter
dicitur. Quandoque enim consilium nihil aliud
est, quam actio rationis inquirentis de agendis, &
hoc modo consilium se habet ad electionem, sicut
syllogismus, uel questio ad conclusionem, ut pa-
tet per philosophum in tertio Ethicorum, hoc au-
tem modo acceptum consilium nō diuiditur con-
tra præceptum: quia de his quæ sunt in præcepto
consiliumur in hunc modum. Vnde ex tali consi-
lio contingit aliquem obligari. Sic autem dictum
consilium inuenitur in conscientia quantum ad
unum modum applicationis, cum scilicet inqui-
ritur de agendo. Alio modo, dicitur consilium per-
suasio, uel inductio ad aliquid agendum non ha-
bens uim coactionem, & sic consilium contra præ-
ceptum diuiditur, cuiusmodi sunt amiables exhor-
tationes. & ex isto consilio aliquando conscientia
procedit. Applicatur enim aliquando etiam con-
scientia huius consilij ad particularem actum: sed
cum conscientia non liget nisi ex uirtute eius, qd
in conscientia habetur, conscientia quæ ex consi-
lio sequitur, nō alio modo potest obligare, quam
ipsum consilium, ex quo aliquis obligatur, ut non
contemnat: sed non ut impleat.

AD III. Dicendum, quod quantum homo
seipso non sit superior: tamen ille de cuius præce-
pto scientiam habet eo superior est, & sic ex sua
conscientia ligatur.

AD IIII. Dicendum, quod tunc conscientia er-
ronea non sufficit ad absolendum, quando in ip-

A sō errore peccat, ut quando errat circa ea que scire
tenetur. Si autem esset error circa ea, que quis non te-
netur scire, ex conscientia sua absoluitur: sicut patet
ex eo qd ex ignorantia facti peccat, ut cū aliqis acce-
dit ad alienam uxorem, quam credit suam.

ARTICVLVS IIII.

Verum conscientia erronea liget.

Q VARTO queritur, utrum conscientia erronea
liget. Et uidetur quod non: quia ut dicit Au-
gustinus. peccatum est dictum, uel factum, uel concupi-
tum contra legem Dei. ergo nihil ligat ad peccatum
nisi lex Dei: sed conscientia erronea non est secun-
dum legem Dei. ergo non obligat ad peccatum.

B ¶ 2 Præter. Rom. 13. iuper illud, oīs aīa &c. dicit gl.
Aug. quod inferiori potestati non est obediendū
cōtra præceptum superioris, sicut nō est obediendū
procōsuli, si cōtrariū imperatori p̄cipiat: sed cō-
sciētia erronea ē inferior ipso Deo. cū ergo cōsciē-
tia erronea p̄cipiat cōtraria p̄ceptis Dei, p̄ceptū
conscientiæ errantis nullo modo obligare uidet.

¶ 3 Præter. Secundum Amb. peccatum est transgres-
sio legis diuinæ, & celestium inobedientia māda-
torum. ergo quicumq; deuiat ab obedientia legis
diuinæ, peccat: sed conscientia erronea facit deuiare
a p̄ceptis legis diuinæ, quando. s. aliquis habet
conscientiam faciendi aliquid, quod diuina lege
est prohibitum. ergo conscientia erronea magis
inducit in peccatum obseruata, quam liget in pec-
catum, si non obseruetur.

¶ 4 Præter. Secundum iura si aliquis hēt cōscientiā,
quod uxor sua attineat sibi in aliquo gradu prohi-
bito, & conscientia illa sit probabilis, tunc oportet
eam sequi contra præceptum ecclesiæ, etiam si ex-
communicatio addatur: si autem non sit probabi-
lis, conscientia nō ligatur ad hoc quod eā impleat,
sed debet magis ecclesiæ obedire: sed cōscientia er-
ronea p̄cipue de per se malis nullo modo est p̄-
habilis. ergo talis conscientia non ligat.

¶ 5 Præter. Deus est misericordior, q̄ aliquis Dñs tē-
poralis: sed Dñs temporalis non imputat homini
ad peccatum illud quod ex errore committitur.
D ergo multo minus per conscientiam errantem ali-
quis penes Deum obligatur ad peccatum. sed dic-
endum quod conscientia erronea ligat circa in-
differentia, non autem circa ea que sunt per se mala.

¶ 6 Sed contra, sō in illis quæ sūt per se mala con-
sciētia erronea dī non ligare, qd dī tamē rationis
est in contrarium: sed similiter naturalis rō dīctat
contrarium conscientiæ erroneæ, quæ circa in dif-
ferentia errat. ergo similiter ista non ligat.

¶ 7 Præter. Opus indifferens se habet ad utrumlibet:
quod est ad utrumlibet, non est necessarium fieri,
uel non fieri: ergo ad opera indifferentia aliquis
non obligatur ex necessitate per conscientiam.

E ¶ 8 Præter. Si aliquis ex erronea conscientia contra
legem Dei facit, non excusatur a peccato. si igitur
ille qui contra conscientiam etiam sic errantē age-
ret, peccaret, sequeretur quod siue ageret secundū
conscientiam erroneam, siue non, peccaret. ergo
erit coactus, ut peccatum vitare non possit: quod
uidet impossibile: quia nullus peccat in eo quod
vitare non potest, secundum Aug. ergo impossibi-
le est, quod conscientia taliter errans liget.

¶ 9 Præter. Omne peccatum ad aliquod genus
reducitur: sed si alicui dīctat conscientia quod for-
nicetur, abstinere a fornicatione, non potest ad al-
liquod genus peccati reduci. ergo non peccaret
sic contra conscientiam agens. ergo conscientia
talis non ligat.

lo testis
ia mani
i in con
arguere
& sic non
ino ind
on est p
ys inde
regulari
accidere
operatō
& hac
com con-
us, qm
aliget. Et
ad aliqua
facit hui-
hominis
re. sed con-
nis. Ita
m, licet
o superio-
superior,
conscientia
conscientia
du m. ergo
tu, gl. que
accipit h
ia ligat.
non est
ihil dicit
conscientia
procedit
odo legi
corpori
positio
est hui-
auterore
quod lig
est hui-
ad hoc
it ipsi h
igatio lo-
omitur. et
ente impo
quam uis
determi-
n proprie
est neces-
e, sicut im
it hoc, nō
idem os-
monitro
eo qd no
Secunda
conscientia
n. mala in
talib, ut
patet

1.2. q. 19. a.
lic. 5.
22. contra
Fatum ca.
27. in primo
tum. 6.
¶ In ser. 6. de
uerbis domi-
ni a. med. co.
10.
Lib. de Para-
dito ca. 8. a. f.
te med. 1.4.